

CHORVA MOL TERISINI SHILISHDA ISHLATILADIGAN QURILMALAR

Yo'ldoshev Raufbek Olimjon O'g'li

Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti, Yengil sanoat va oziq-ovqat
texnologiyalar kafedrasi assistenti

raufbekyuldoshev96@mail.com

Xujanova Zarina Nurali qizi

Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti, Oziq-ovqat texnologiyasi ta'lim
yo'nalishi 4-bosqich talabasi

zarinaxujanova@mail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada chorva mollari terisini shilish jarayonida qo'llaniladigan zamonaviy qurilmalar va uskunalar tahlil qilinadi. Teri shilish texnologiyasining ahamiyati, mexanik, elektr, pnevmatik va gidravlik qurilmalarning ishlash prinsiplari, ularning afzalliklari hamda ishlab chiqarish samaradorligiga ta'siri yoritiladi. Shuningdek, terining sifatli ajratilishi, sanitariyagigiyena talablariga rioya qilish va mehnat xavfsizligini ta'minlash masalalariga alohida e'tibor qaratiladi. Mazkur maqola chorvachilik, go'sht va charm sanoati bilan shug'ullanuvchi mutaxassislar uchun amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: *Chorva mollari terisi, Teri shilish jarayoni, Teri shiluvchi qurilmalar, Mexanik shiluvchi mashinalar, Elektr teri shiluvchi uskunalar, Pnevmatik va qurilmalar, Avtomatlashtirilgan shilish liniyalari, Go'sht texnologiyasi, Charm xomashyosi, Sanitariya va mehnat xavfsizligi.*

Kirish:

Chorvachilik va go'sht sanoatida hayvon terisini shilish jarayoni muhim bosqichlardan hisoblanadi. Teri shilinish sifati nafaqat go'sht mahsulotining gigiyenik holatiga, sanoati uchun olinadigan xomashyoning qiymatiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. An'anaviy usullarda teri asosan qo'l mehnati orqali ajratilgan bo'lsa, hozirgi maxsus mexanik va avtomatlashtirilgan qurilmalar yordamida amalga oshirilmoqda. Zamonaviy texnologiyalarning joriy etilishi ish unumdorligini oshirish yengillashtirish mahsulot sifatini yaxshilashga xizmat qilmoqda. Shu bois shilishda o'rganish va ularning imkoniyatlarini tahlil qilish dolzarb masalalardan biridir.

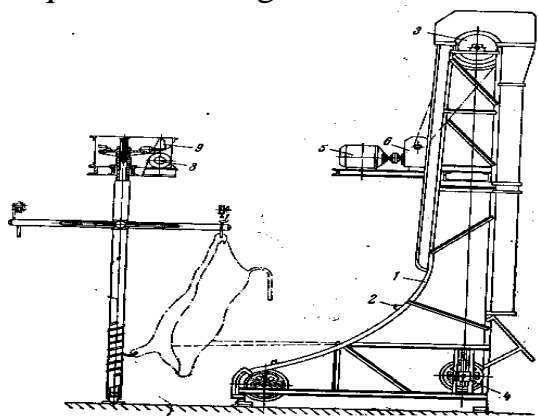
Asosiy qism

Chorvachilik va go'sht sanoatida terini shilish jarayoni muhim texnologik bosqichlardan biri hisoblanadi. Terining sifatli ajratilishi nafaqat go'sht mahsulotining sanitariya ta'minlaydi, balki charm sanoati uchun yaroqli xomashyo olishda ham katta ega. Zamonaviy ishlab chiqarishda terini qo'l mehnati bilan emas, balki maxsus mexanik elektr qurilmalar yordamida shilish keng qo'llanilmoqda. Bu esa ish unumdorligini oshirish mehnatni yengillashtirish va

mahsulot sifatini yaxshilashga xizmat qiladi. Teri shilishda ko'p ishlatiladigan qurilmalardan biri bu mexanik teri shiluvchi mashinalardir. asosan yirik chorva mollari — qoramol, ot, tuya terisini ajratish uchun mo'ljallangan. Mashina qisqichlar va tortish mexanizmi yordamida terini go'shtdan bir tekis ajratib oladi. Qurilmalar terining yirtilmasdan, butun holda olinishini ta'minlaydi.

Bu usul charm bo'lishiga imkon yaratadi. Kichik va o'rta xo'jaliklarda esa qo'l asboblari keng qo'llaniladi. Bularga teri shilishga mo'ljallangan maxsus pichoqlar, qaychi va ilgaklar kiradi. Pichoqlar o'tkir, egri va tekis shaklda bo'lib, hayvon terisini ehtiyotkorlik bilan ajratish uchun ishlatiladi. Qo'l asboblari arzonligi va oddiyliigi bilan ajralib turadi, ammo ko'p jismoniy mehnat talab qiladi va jarayon nisbatan sekin kechadi. Zamonaviy go'sht kombinatlarida elektr va pnevmatik teri shiluvchi qurilmalar keng tarqalgan. Elektr qurilmalar motor yordamida ishlaydi va terini avtomatik tarzda tortib ajratadi. Pnevmatik qurilmalar esa siqilgan havo bosimi asosida ishlaydi. Bunday uskunalar tezkorligi, gigiyenik talablarga javob berishi va ishchining jismoniy zo'riqishini kamaytirishi bilan ajralib turadi. Shuningdek, osma tizimli teri shilish qurilmalari ham keng qo'llaniladi. Bu tizimda hayvon karkasi maxsus relslar orqali osib qo'yiladi va teri yuqoridan pastga qarab ajratiladi. Ushbu usul terining bir tekis shilinishini ta'minlaydi va ishlab chiqarish liniyasini avtomatlashtirish imkonini beradi. Yirik sanoat korxonalarida aynan shu usul eng samarali hisoblanadi. Teri shilish jarayonida xavfsizlik va sanitariya qoidalariga rioya qilish juda muhimdir. Shu sababli zamonaviy qurilmalar zanglamaydigan po'latdan tayyorlanadi, oson tozalanadi va dezinfeksiya qilishga moslashtirilgan bo'ladi. Bundan tashqari, ko'pgina mashinalar xavfsizlik tizimlari bilan jihozlangan bo'lib, ishchi salomatligini himoya qiladi. Chorva mollari terisini shilishda ishlatiladigan qurilmalar texnologik rivojlanish darajasiga qarab turlicha bo'lishi mumkin. Qo'l asboblardan tortib to to'liq avtomatlashtirilgan mexanik va elektr qurilmalargacha bo'lgan uskunalar terini sifatli va samarali ajratishda muhim rol o'ynaydi. Zamonaviy qurilmalardan foydalanish nafaqat mehnat unumdorligini oshiradi, balki chorvachilik va charm sanoatining rivojlanishiga ham katta hissa qo'shadi. Teri shilish jarayoni odatda bir necha texnologik bosqichlarda amalga oshiriladi.

2.29-rasm. FUA shoxli yirik mol tanasidan terini mexanik usulda shilish davriy uskunalari: 1 - rama-stanina; 2 - plastina-sharnirli zanjir; 3 - yuritish yulduzchasi; 4 - taranglash yulduzchasi; 5 - elektrodvigatel; 6 - reduktor; 7 - buriluvchi qotirgich (fiksator); 8 - elektrodvigatel fiksatori; 9 - reduktor.

Dastlab hayvon karkasi osiladi, keyin oyoq va bosh qismlarida teri kesiladi, so'ng asosiy shilish jarayoni qurilmalar yordamida bajariladi. Aynan shu bosqichda maxsus mexanik va elektr uskunalari qo'llanilib, terining butun holda, yirtilmasdan ajratilishi ta'minlanadi. Zamonaviy ishlab chiqarishda rolikli teri shiluvchi mashinalar keng qo'llaniladi. Bu qurilmalar maxsus aylanma roliklar yordamida terini tortib ajratadi. Roliklar silliq va tishli bo'lishi mumkin bo'lib, terining qalinligi va hayvon turiga qarab moslashtiriladi. Rolikli mashinalar yuqori aniqlikda ishlaydi va terining yuzasini shikastlamaydi, bu esa charm sifatini oshiradi. Yana bir muhim qurilma turi bu gidravlik teri shiluvchi qurilmalardir. Ular yuqori bosimli suyuqlik kuchi yordamida ishlaydi va ayniqsa yirik qoramollar terisini ajratishda samarali hisoblanadi. Gidravlik tizimlar kuchli tortish imkoniyatiga ega bo'lib, terining go'shtdan bir tekis ajralishini ta'minlaydi. Bunday qurilmalar yirik go'sht kombinatlarida keng qo'llaniladi. Kichik chorvachilik xo'jaliklarida esa yarim mexanik qurilmalar ko'p uchraydi. Bu uskunalarda qo'l mehnati va mexanik kuch birgalikda ishlatiladi. Masalan, qo'l bilan boshqariladigan vinch (tortish moslamasi) yordamida teri sekin va nazorat ostida shilinadi. Ushbu usul iqtisodiy jihatdan qulay bo'lsa-da, ishlab chiqarish hajmi katta bo'lmagan xo'jaliklar uchun mos keladi. Teri shilish qurilmalarini tanlashda hayvon turi (qoramol, qo'y, echki), ishlab chiqarish hajmi, sanitariya talablari va iqtisodiy imkoniyatlar hisobga olinadi. Qo'y va echki terisi uchun yengil va kichik quvvatli qurilmalar ishlatilsa, qoramol terisi uchun kuchli, barqaror va avtomatlashtirilgan uskunalari talab etiladi. Zamonaviy avtomatlashtirilgan liniyalari ham keng joriy etilmoqda. Bunday liniyalarda teri shilish jarayoni deyarli inson amalga oshadi. Sensorlar va elektron boshqaruv tizimlari yordamida terining tortilish kuchi nazorat qilinadi, bu esa yirtilish va shikastlanishning oldini oladi.

Avtomatlashtirilgan tizimlar yuqori unumdorlik, barqaror sifat va mehnat xavfsizligini ta'minlaydi. Shuningdek, teri shilish jarayonida ishlatiladigan qurilmalar ekologik va gigiyenik talablarni ham qondirishi lozim. Zamonaviy uskunalari suv va energiyani tejashga mo'ljallangan bo'lib, chiqindilarni kamaytiradi. Qurilmalar zanglamaydigan metallardan tayyorlanadi va oson tozalanadigan konstruksiyaga ega bo'ladi. Umuman olganda, chorva mollari terisini shilishda ishlatiladigan qurilmalar texnik rivojlanish bilan uzviy bog'liq. Mexanik, elektr, pnevmatik va gidravlik qurilmalarning joriy etilishi ishlab chiqarish samaradorligini oshirib, charm va go'sht sanoatining rivojlanishiga xizmat qilmoqda. To'g'ri tanlangan va sifatli qurilmalar teri shilish jarayonini tez, xavfsiz va iqtisodiy jihatdan samarali amalga oshirish imkonini beradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, chorva mollari terisini shilishda ishlatiladigan qurilmalar ishlab chiqarish jarayonining samaradorligi va mahsulot sifatini belgilovchi muhim omil hisoblanadi. Mexanik, elektr, pnevmatik va gidravlik qurilmalardan foydalanish terining yirtilmasdan, butun

holda ajratilishini ta'minlab, charm xomashyosining sifatini oshiradi. Zamonaviy avtomatlashtirilgan uskunalar mehnat xavfsizligini ta'minlash, sanitariya talablariga rioya qilish va ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirishga xizmat qiladi. Shu sababli teri shilish jarayonida zamonaviy va ishonchli qurilmalardan foydalanish chorvachilik va charm sanoatining barqaror rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. A.J. Choriyev, Q.O. Dodayev, T.A. Ismoilov, Z.D. Gulyamova O.B. Samadov, SH.Q. To'htayev Oziq-ovqat sanoatining umumiy va maxsus uskunalari. "Ijod-Print" Toshkent 2019 y 591 b
2. B. Eshquvvatov Texnologik jihozlar va ularni liniyalash asoslari. "Fan va texnologiya" nashriyoti Toshkent 2017
3. N.S. Duniyashin, S.S. Xudayorov Texnologik mashinalar va jihozlarni tamirlash. "Fan va texnologiyalar nashriyot matbuot uyi" 2021 y 194 b
4. D.Q. Maksumova, Q.O. Dodayev, A.J. Choriyev, U.B. Ahrarov O'simlik, go'sht, sut, baliq konservalangan ishlab chiqarish texnologiyasi. "Tipograf" MCHJ bosmaxonasida chop etilgan. 2023 y 299 b